

Projekt zharmonizowanej normy prEN 17237 dotyczący zestawów do ociepleń ETICS w ankiecie europejskiej CEN

Systemowe rozwiązania ETICS są wykorzystywane w Polsce od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. W Europie ten sposób ocieplenia jest jednym z popularniejszych i powszechnie stosowanym. W tej sytuacji może zaskakiwać dotychczasowy brak zharmonizowanej normy europejskiej na zestawy do ociepleń ETICS, ale jednocześnie cieszyć, że właśnie zostały ukończone wieloletnie prace nad projektem takiej normy – prEN 17237. Co bardzo ważne, uzyskał on wstępną pozytywną ocenę konsultantów Komisji Europejskiej opiniujących projekty norm zharmonizowanych, o co niełatwo, bo normy zharmonizowane jako dokumenty o charakterze formalnoprawnym podlegają szczególnym rygorom.

Od 13 stycznia 2022 r. trwa europejska ankieta dotycząca prEN 17237, podczas której wszyscy zainteresowani mogą wyrazić swoje stanowisko i zgłosić uwagi przez krajowe komitety normalizacyjne. Następnie autorzy projektu uczestniczący w pracach CEN/TC88/WG18 odniosą się do nich, wprowadzając stosowne korekty w projekcie i finalna wersja zostanie poddana pod głosowanie.

Projekt normy prEN 17237 „Thermal insulation products for buildings – External Thermal Insulation Composite kits with renders (ETIC kits) – Specification” jest dostępny dla każdego na stronie Europejskiego Stowarzyszenia na Rzecz Systemów Ociepleń (EAE), które bardzo aktywnie zaangażowało się w prace CEN i obecnie, we współpracy z WG18 i DIN, organizuje serię ogólnodostępnych warsztatów on-line, podczas których można dowiedzieć się więcej o normie, wyjaśnić wątpliwości, zapytać o szczegóły <https://www.ea-etics.com/publications-events/european-product-standard/>.

Warto przyjrzeć się normie i zobaczyć, czy i ewentualnie jakie zmiany w badaniach oraz ocenie ETICS może przynieść w stosunku do dotychczas stosowanych zasad.

Pod względem merytorycznym, tj. metod badawczych, przygotowania próbek, ocen wyników badań, projekt normy pokrywa się z zawartością techniczną Wytycznych EOTA (ETAG 004 *External Thermal Insulation Composite Systems with renderings* – z 2000 r., ostatnia wersja z 2013 r., przekształconym w EAD 040083-00-0404, wydany w styczniu 2019 r.) stosowanych w Europie przez ostatnie dwudziestolecie. Jest to zgodne z decyzją Komisji Europejskiej, przekazującą do CEN Mandat na opracowanie zharmonizowanej normy na znane zestawy ETIC i pozostawiającej w gestii EOTA jedynie ocenę zestawów innowacyjnych, odbiegających od stan-

dardowych. Dlatego podczas prac normalizacyjnych w CEN niezbędne było jedynie doprecyzowanie i ujednolichenie ocen, bez pozostawiania otwartych zapisów, podatnych na interpretację poszczególnych jednostek EOTA, dokonujących dotychczas oceny i wydających Europejskie Aprobaty (ETA) lub Europejskie Dokumenty Oceny (EOT). Uwzględniono przy tym wieloletnie doświadczenia i wyniki uzyskane podczas badań dziesiątek systemów metodami opisanymi w ETAG 004 w wielu różnych krajowych jednostkach EOTA.

Opracowanie normy na ETICS, która miałaby szansę na akceptację jako norma zharmonizowana z CPR, okazało się czasochłonne i trudne z powodów natury formalnej. To one spowodowały konieczność zasadniczej zmiany formy zapisów, np. wprowadzenia kodów oznaczenia wyników badania poszczególnych charakterystyk i właściwości użytkowych zestawu, a w razie potrzeby, jego komponentów. Wynika to z faktu, że norma zharmonizowana jest dokumentem prawnym, aktem wykonawczym do CPR, którego istotą jest zapewnienie swobodnego obrotu wyrobami budowlanymi między krajami Unii.

Norma zharmonizowana nie może wprowadzać barier w swobodnym obrocie wyrobem (zestawem), które nie wynikają wprost z CPR. Postanowienia normy nie mogą wykraczać poza CPR, a zwłaszcza naruszać autonomii krajów w przypadku określania wymagań dotyczących budownictwa, np. ustanawiania limitów właściwości użytkowych wyrobów wymaganych w przypadku określonego zastosowania. Również wyrób wprowadzony do obrotu w jednym kraju, z Deklaracją Właściwości Użytkowych (DWU/DoP) na podstawie normy zharmonizowanej, w innym kraju nie może być poddany żadnym dodatkowym badaniom i ocenie w zakresie charakterystyk.

Uwaga: prawo do obrotu wyrobem nie jest równoznaczne z prawem do jego zastosowania; to drugie podlega wymaganiom krajowym.

W związku z tym zharmonizowana specyfikacja techniczna z jednej strony musi stwarzać możliwość zadeklarowania wszystkich właściwości użytkowych, objętych wymaganiami w dowolnym kraju Unii, a jednocześnie pozostawić producentom całkowitą swobodę co do wyboru zakresu deklaracji, czyli ile i których charakterystyk spośród wszystkich ujętych w normie, zawiera DWU/DoP. Tylko wtedy w każdym kraju członkowskim można sprawdzić na podstawie DWU/DoP, czy wyrób spełnia krajowe wymagania, a producent nie ma narzuconych wymagań wykraczających poza CPR. Te zasady wynikające z istoty prawa mają poważne konsekwencje w przypadku zawartości, a zwłaszcza formy normy zharmonizowanej.

Zharmonizowana norma na zestawy ETIC nie może:

- zawierać żadnych warunków i wymagań, związanych z zastosowaniem zestawów ETIC, np. wskazówek wykonawczych;
- zawierać żadnych limitów, klas lub innych warunków, które dyskwalifikowałyby wyrób poddany ocenie zgodnie z tą normą; jedynymi wyjątkami są limity dotyczące zakresu zastosowania normy i ograniczenie go do zestawów, mieszczących się w pewnym jednoznacznie zdefiniowanym zakresie „zestawów znanych i sprawdzonych” oraz limity i progi już istniejące, np. w ETAG 004; wprowadzenie jakiegokolwiek nowego limitu byłoby możliwe wyłącznie przez Akt Delegowany, zgodnie z zasadami prawodawstwa Unii (zaangażowane wszystkie kraje, kilkuletnia procedura, wymagana większość);
- zawierać sformułowań wartościujących wyrób, np. *należy zbadać najgorszy przypadek*; może się jednak posługiwać pojęciem „zakresu bezpośredniego zastosowania wyników” badania określonego zestawu. Tym samym producent wybierając konkretny zestaw do badań, może świadomie podjąć decyzję, dla jakiej grupy innych zestawów uzyskany wynik również będzie ważny;
- przesądzać o możliwości wykorzystania zestawu ETIC w konstrukcji; czyli nawet bardzo słabe właściwości użytkowe lub wąski zakres deklaracji nie mogą dyskwalifikować wyrobu jako przedmiotu obrotu. To podobnie jak opcja NPD (właściwości nieokreślone) w CPR oznacza jedynie, że pewne właściwości wyrobu nie zostały ocenione i nie są deklarowane. Kraje mają jednak prawo stosować dowolne wyroby na swoim obszarze, np. do określonych celów, a każdy producent może taki wyrób oferować;
- powtarzać zapisów CPR, w tym pojęć, definicji, tym bardziej ich zmieniać.

Zharmonizowana specyfikacja techniczna musi ograniczać się wyłącznie do informacji niezbędnych do oceny zestawu ETIC, sporządzenia DWU/DoP i oznakowania zestawu znakiem CE, wg jednolitego schematu i wyrażonego tym samym językiem technicznym we wszystkich krajach Unii.

Zharmonizowana norma europejska na zestawy ETIC musi zawierać:

- ściśle sprecyzowany zakres;
- listę wszystkich charakterystyk zasadniczych, jakie zostały wskazane w Mandacie dla CEN na jej opracowanie;
- sposób ich deklarowania;
- metody badań i oceny poszczególnych charakterystyk, właściwości użytkowych odnoszące się bezpośrednio do procedury oceny właściwości użytkowych zestawu (AoP), a także oceny stałości właściwości użytkowych (AVCP). Można korzystać z powołań normatywnych do istniejących metodycznych norm europejskich, ale w przypadku ich braku, opis metody badawczej musi się znaleźć w normie zharmonizowanej, tak by wszystkie niezbędne w ocenie procedury były dostępne w domenie publicznej w formie uznanych powszechnie norm.

Zharmonizowana norma europejska powinna się posługiwać językiem spójnym z CPR, jego definicjami, określeniami, rozwiązaniami itp.

Obecny projekt normy prEN 17237 spełnia kryteria w zakresie „czego nie może” i „co musi”, co potwierdziła wstępna ocena konsultantów ds. specyfikacji zharmonizowanych z CPR.

Struktura projektu normy jest następująca:

1. Zakres normy
2. Powołania normatywne
3. Terminy i definicje
4. Charakterystyki
 - 4.1. Reakcja na ogień
 - 4.2. Nasiąkliwość
 - 4.3. Wodoszczelność
 - 4.4. Odporność na uderzenia
 - 4.5. Paroprzepuszczalność
 - 4.6. Przyczepność międzywarstwowa
 - 4.7. Wytrzymałość zamocowania mechanicznego
 - 4.8. Izolacyjność akustyczna
 - 4.9. Opór cieplny
5. Metody badania, oceny i przygotowania próbek do badań
 - 5.1 – 5.10 kolejne podpunkty odnoszą się do odpowiednich charakterystyk (pkt 4.1 – 4.9)
6. Ocena i weryfikacja stałości właściwości użytkowych – AVCP
 - Załącznik A (normatywny) Parametry odnoszące się do podstawowych składników i metod mocowania zestawów ETIC z metodami ich weryfikacji i kryteriami akceptacji.
 - Załącznik B (normatywny) Obliczenie wartości $PCS_{ETIC\ kit}$ (wzór i przykład)
 - Załącznik C (normatywny) Obciążenie charakterystyczne i sztywność charakterystyczna talerzyka łącznika w zestawie ETIC
 - Załącznik D (normatywny) Punktowe przewodzenie ciepła przez zamocowania mechaniczne w zestawie ETIC
 - Załącznik E (normatywny) Plan badań i tabele zgodności
 - Załącznik F (normatywny) Tabele rozkładu cząstek
 - Załącznik G (normatywny) Obliczenia odporności na odrywanie
 - Załącznik H (normatywny) Porównanie wyników fabrycznej kontroli produkcji z wartościami referencyjnymi
 - Załącznik ZA (informacyjny) Powiązanie normy z CPR

Komentarze i wyjaśnienie znaczenia oraz funkcji poszczególnych punktów normy:

• **pkt 1. „Zakres normy”, łącznie z „Załącznikiem A”** – służyć do ścisłego zdefiniowania zestawów, które można oceniać za pomocą tej normy. Jeśli zestaw odpowiada opisowi w pkt 1, a właściwości jego składników mieszczą się w limitach z Załącznika A, to może być oceniany wg normy. Jeśli nie, pozostaje ścieżka EOTA;

• **pkt 4 i 5. „Charakterystyki” i „Metody badania, oceny i przygotowania próbek do badań”** – bardzo ściśle ze sobą powiązane, przedstawiają sposób deklarowania poszczególnych charakterystyk (pkt 4) i metody badania oraz zasady oceny (pkt 5). **Uwaga:** Istotne informacje o zasadach określania, raportowania i zakresie zastosowania wyników badań, odnoszące się do wszystkich charakterystyk, znajdują się w pkt 5.1 „Postanowienia ogólne”;

• **pkt 6. – „Ocena i weryfikacja stałości właściwości użytkowych (AVCP)”** – w odróżnieniu od ETAG i EAD, norma ma zawierać bardziej szczegółowe i jednolite dla wszystkich producentów postanowienia dotyczące ZKP, których przestrzeganie pozwala na potwierdzenie stałości właściwości użytkowych zestawu. Istotne jest to, że biorąc pod uwagę złożoność

i koszty badań całego zestawu, projekt wprowadza możliwość badań kontrolnych na trzy równoważne sposoby, pozostawiając wybór jednego z nich producentowi ETIC (kits), w dodatku dla każdej charakterystyki oddzielnie. Możliwości są następujące:

- za pomocą badań bezpośrednich całych zestawów;
- przez badania pośrednie np. komponentów, po indywidualnym udokumentowaniu korelacji z wynikami badań bezpośrednich zestawu,
- przez ustanowione badania pośrednie; np. wykorzystując zapisy normy o zasadach bezpośredniego zastosowania wyników badań („DIAP rules” – direct application rules), które zostały wprowadzone na podstawie dotychczasowych wieloletnich doświadczeń w stosowaniu i badaniu ETICS. Sprowadza się to do badania poszczególnych komponentów zestawu poddanego ocenie jako całość i potwierdzenie, że ich właściwości są takie, jak właściwości składników użytych w procesie oceny. W tym celu ZKP musi udokumentować, że wyniki wszystkich właściwości użytkowych składników, wymagane w przypadku konkretnych charakterystyk zestawu spełniają jednocześnie dwa kryteria:
 - stabilności produkcji – przez potwierdzenie, że wartości tej właściwości użytkowej mieszczą się w określonym przedziale, i jednocześnie,
 - zgodności uzyskanego wyniku z tzw. wartością referencyjną, czyli wartością, jaka została udokumentowana podczas oceny całego zestawu.

■ **Załączniki od A do H** – są normatywne, ponieważ stanowią szczegółowe uzupełnienie poszczególnych istotnych punktów normy: 1, 4, 5 i 6, np. doprecyzowują zakres normy i zasady ZKP przez określenie limitów komponentów, a także podają procedury badań lub przykłady obliczeń pewnych właściwości użytkowych w przypadku, gdy brak możliwości powołań normatywnych;

■ **Załącznik ZA.1** – jako jedyny spośród załączników ma charakter informacyjny, bo nie wprowadza postanowień, a jedynie pokazuje szczegóły powiązania normy z przepisami prawa (CPR). Bardzo duże praktyczne znaczenie dla wszystkich korzystających z normy ma Tabela ZA.1, bo dla każdej charakterystyki zasadniczej wskazuje konkretne punkty w normie, które należy wykorzystać przy badaniu, ocenie i deklarowaniu właściwości.

Przy okazji, warto odnieść się do pewnych generalnych uwag, zgłoszonych do tego projektu normy podczas VII Międzynarodowej Konferencji ETICS (09 – 10.09. 2021 r.), jeszcze przed szerszym upowszechnieniem całej jej treści. Dotyczyły one:

■ **obszerności dokumentu**; faktycznie, norma jest obszerna, liczy 176 stron, ale znacznie ważniejsze jest to, że jej uporządkowana struktura i przejrzysty układ umożliwiają łatwe posługiwanie się nią na takich samych zasadach, jak każdą inną instrukcją, czyli wyłącznie w potrzebnym zakresie, bez potrzeby studiowania całości. Ponadto, po odjęciu załączników, zastępujących w istocie kilka norm metodycznych, nie jest ona bardziej obszerna niż ETAG i EAD;

■ **uwzględnienia w projekcie normy zestawów ETIC z izolacjami innymi niż EPS i MW, wskazanymi w pierwotnym Mandacie Komisji na normę**; na tym etapie nie wiadomo, czy w zharmonizowanej normie ostatecznie wszystkie izolacje pozostaną. Ta decyzja należy do kompetencji Ko-

misji, a nie CEN; nieoficjalne stanowisko Komisji w tej sprawie wskazywało na to, że powinny znaleźć się wszystkie izolacje, bo doświadczenia w różnych krajach z aprobatami wg ETAG 004 na ETICS z izolacjami innymi niż EPS i MW są wystarczające. Niezależnie od tego, jaka będzie ostateczna decyzja Komisji w tej sprawie, zachowanie bądź usunięcie pewnych izolacji z tej normy w niczym nie wpłynie na pozostałą zawartość;

■ **wpisania systemu „1” dla AVCP w przypadku wszystkich charakterystyk, zbyt wymagającego i kosztowniejszego niż aktualny**; interpretacja niejednoznacznych w tym zakresie zapisów Mandatu należy, podobnie jak w poprzedniej sprawie, do Komisji Europejskiej, a nie do CEN i nie jest przedmiotem normalizacji. Komisja podejmie decyzję najprawdopodobniej już po ankiecie. Prawdopodobne są dwie interpretacje: system „1” – tylko w odniesieniu do reakcji na ogień i system „3” – w przypadku innych charakterystyk, jak dla wyrobów izolacji cieplnej lub system „1” – dla wszystkich charakterystyk, jeśli ETICS zostaną uznane za wyroby o szczególnym znaczeniu dla trwałego zapewnienia efektywności energetycznej. Żadna z możliwych interpretacji nie ma wpływu na treść normy, a jedynie na zakres obowiązkowego udziału strony trzeciej w AVCP;

■ **niedostatecznego uwzględnienia aspektu nośności systemów**; zagadnienia nośności i metod oceny zamocowań klejowych i mechanicznych były w WG 18 wielokrotnie dyskutowane i projekt uwzględnia wszystkie zgłaszane propozycje, które mieszczą się w dotychczasowej powszechnie stosowanej praktyce badań i ocen standardowych ETICS na podstawie ETAG i EAD. Znalazło to m.in. odzwierciedlenie w ograniczeniu zakresu normy przez limity ciężaru i grubości izolacji na objęte nią zestawy. Dalej idące wnioski zostały decyzją WG 18 odłożone do pierwszej rewizji normy, gdy inne doświadczenia będą na tyle powszechne, że będą mogły stać się podstawą do uwzględnienia w normalizacji.

Podsumowanie. Projekt prEN 17237 ma realne szanse stać się normą zharmonizowaną. Jeżeli wejdzie w życie, producenci standardowych ETICS, stanowiących wg ekspertów EAE ok. 80% aktualnie sprzedawanych systemów w Europie, uzyskają większy wpływ na zakres i proces oceny swoich zestawów; niezbędnej do wystawienia DWU/DoP i oznakowania CE, dających możliwość ich oferowania na wybranych przez siebie rynkach w UE. Producent stanie się gospodarzem i decydem w zakresie oceny swojego zestawu, ponieważ to on zdecyduje, ile i które charakterystyki oceni i zadeklaruje, oczywiście biorąc przy tym pod uwagę swoje plany biznesowe i wymagania w krajach jego zainteresowania.

Procedura oceny zgodnie z normą będzie bardziej przewidywalna, w porównaniu z dotychczasową indywidualną oceną w jednostkach EOTA. Jeden dokument odniesienia na wyroby – norma, w miejsce wielu indywidualnych aprobat, dokumentów oceny technicznej, ułatwi komunikację ze wszystkimi uczestnikami rynku: projektantami, wykonawcami, inwestorami, konsumentami, instytucjami oceniającymi i nadzorującymi rynek wyrobów budowlanych.

mgr inż. Maria Dreger

uczestniczka prac w CEN/TC88/WG18